

Nr 28

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående rätt till beriktigande av uppgifter i press och radio.

I de likalydande motionerna nr 468 i första kammaren av herr *Blomquist* och nr 600 i andra kammaren av herr *Sjöholm m. fl.* hemställs, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av lagregler om gratis rättshjälp till enskilda, som ärekränkts i något massmedium, och om en lagstadgad plikt för press och radio att i tidning eller utsändning införa beriktigande av oriktiga uppgifter som lämnats».

Motionerna har hänvisats till lagutskott i vad de avser fri rättshjälp och i övrigt, dvs. i vad de avser beriktigande av uppgifter i press och radio, till konstitutionsutskottet. Texten är tryckt i *andra* kammaren.

Frågans tidigare behandling i riksdagen

Motioner med i sak samma yrkande som de nu föreliggande, i vad de här behandlas, har väckts vid flera tillfällen under de senaste åren. I en motion vid *1962 års riksdag* hemställdes om skyndsamt utredning angående införande av genmälesrätt i tryckfrihetsförordningen. I konstitutionsutskottets utlåtande (nr 7) redovisades bl. a. de överväganden som förekommit i frågan under förarbetena till *1949 års tryckfrihetsförordning*. Utskottet avstyrkte motionen som avslogs av riksdagen. Frågan återupptogs i motioner vid *1963 års riksdag*. Till konstitutionsutskottets utlåtande (nr 5) fogades som bilaga en promemoria innehållande utförliga redogörelser för frågans tidigare behandling och för förhållandena i ett flertal främmande länder. I promemorian berördes även motsvarande spörsmål för radions och televisionens vidkommande. Motionerna avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen. I motioner vid *1965 års riksdag* aktualiserades frågan ånyo. Den gång hemställdes om utredning av möjligheterna att införa bestämmelser om rätt till beriktigande för den, om vilken oriktig uppgift blivit lämnad i massmedia. I konstitutionsutskottets utlåtande (nr 4) redogjordes bl. a. för de dittillsvarande övervägandena i ämnet i samband med arbetet på en lagstiftning om radions juridiska ansvar och inom Nordiska rådet. Utskottet yttrade för egen del:

En regel som präglar domstolars och andra myndigheters förfarande är, att ingen skall dömas ohörd. Att den som har blivit utsatt för klander själv skall få komma till tals anses även i andra sammanhang naturligt. Den svenska tryckfrihetsrätten har som grundläggande regel, att var och en som vill yttra en mening eller upplysa om ett förhållande kan göra detta genom att själv författa och låta trycka en skrift eller — vad som för flertalet medborgare är viktigare — genom att lämna ett bidrag eller meddelande för offentliggörande i tidning eller annan tryckt skrift. Eftersom pressen rymmer företrädare för skilda meningsriktningar torde den som har utsatts för ett angrepp i en tidning ha möjligheter att få ett beriktigande framfört till allmänheten. Redan härigenom uppkommer ett tryck på utgivaren av den tidning som innehållit angreppet att införa ett beriktigande i sin egen tidning. Det är också en allmänt erkänd sed inom pressen att bereda plats åt befogade genmälen och beriktiganden. En rekommendation härom har influtit i Publicistklubbens publiceringsregler; dessa utgör riktlinjer för den prövning av publiceringsfrågor som pressens egen hedersdomstol, Pressens opinionsnämnd, fullgör.

Den viktigaste förutsättningen för allsidigheten i debatten genom tidningar, tidskrifter och andra tryckta skrifter är således rätten att fritt ge ut skrifter. Någon motsvarighet härtill finns icke för radions — ljudradions eller televisionens — del. Frågan om rätt till beriktigande måste därför för radions vidkommande diskuteras från andra utgångspunkter än för pressens del. Vad det gäller är att få komma till tals just genom samma företag som tidigare har publicerat den uppgift man vänder sig mot.

Motionärerna har för sin del yttrat, att, om det i ett televisionsprogram lämnas ett felaktigt meddelande, ingen annan möjlighet finns att få fram ett beriktigande till dem som har sett programmet än via en ny sändning i televisionen. Även utskottet anser att, här som eljest, ett beriktigande helst bör offentliggöras på samma sätt som den oriktiga uppgiften. Redan nu finns emellertid omständigheter, som är ägnade att stimulera Sveriges radio att publicera beriktiganden. Företaget är sålunda ständigt utsatt för pressens uppmärksamhet. Övertramp i ett program påtalas i tidningar. Den som blir angripen i radion torde oftast kunna få ett genmäle eller beriktigande publicerat i en tidning, om radion inte skulle låta honom framträda.

I samma riktning torde skillnaden mellan tidningarnas och radions ansvarighetssystem verka. En tidning för en linje. Dess innehåll produceras på utgivarens ansvar. Ett angrepp på en person härrör i rättslig mening från honom. Mångstämmigheten i pressdebatten uppnås främst genom att tidningen inte är den enda. Radion har å sin sida som en av sina uppgifter att släppa fram företrädare för olika åsikter; mångstämmigheten måste här vinnas genom att ledningen träder tillbaka i fråga om ansvaret för och utformningen av de särskilda inslagen. En osann uppgift eller ett omdömeslöst angrepp behöver inte engagera ledningen; en rättelse eller ett bemötande låter väl inpassa sig i radions allmänna programpolitik.

Det är således knappast möjligt att av radions konstruktion som ett monopolföretag dra slutsatsen att lagregler om beriktigande är motiverade. Sådana regler — vilka måste bli ganska komplicerade — bör införas endast om erfarenheten ger belägg för att radioföretaget i någon omfattning underlåter att ge plats för beriktiganden då sådana är påkallade.

Sveriges radios styrelse har fastställt vissa regler för programverksamheten, däribland publiceringsregler väsentligen sammanfallande med Publi-

cistklubbens. Efterlevnaden kontrolleras av radionämnden. I den utredning om radions juridiska ansvar, som framlades år 1962, redovisades icke någon erfarenhet att radion skulle underlåta att lämna plats för befogade beriktiganden. Övervägandena i denna fråga mynnade också ut i att lagregler om beriktigande inte behövdes. Ej heller under remissbehandlingen synes nämrvärda anmärkningar ha riktats mot radions praxis i frågor om genmälen och beriktiganden.

Emellertid är frågan om radions juridiska ansvar nu föremål för ytterligare utredning efter uppdrag av chefen för justitiedepartementet. Utskottet utgår från att frågan om beriktigande, ehuru den inte är särskilt omnämnd i direktiven, kommer att uppmärksammas under utredningsarbetet.

Utskottet hemställde att motionerna måtte anses besvarade genom vad sålunda anförts. Detta bifölls av kamrarna.

Frågans vidare utveckling

Utskottet torde i förevarande sammanhang få hänvisa till ovannämnda utlåtanden åren 1962, 1963 och 1965 med avseende på frågans tidigare behandling och förhållandena i utlandet samt inskränker sig till att lämna en redogörelse för vad som förekommit efter behandlingen av 1965 års motioner.

Beträffande *pressen* må till en början anmärkas, att de av Publicistklubben antagna publiceringsreglerna blivit föremål för översyn och omprövning. En härför tillsatt kommitté har i dagarna framlagt ett *förslag till nya publiceringsregler*. Under arbetet har frågan om beriktigande särskilt övervägts.

I fråga om *radion och televisionen* är att anteckna, att arbetet på lagstiftning om dess juridiska ansvar slutfördes under höstsessionen av förra årets riksdag med antagande av en *radioansvarighetslag* (prop. 156, KL¹U 1). Den utredning i ämnet, som utskottet pekade på i slutet av sitt ovan återgivna yttrande, avslutades på hösten 1965 då betänkande avlämnades (SOU 1965: 58). Frågan om beriktigande behandlades ingående (s. 40 f och 73 ff). Det upplystes att vid remissbehandlingen av det första betänkandet (SOU 1962: 27; se KU 1965: 4) utredningsmannens ståndpunkt, att lagstadgad rätt till beriktigande inte borde införas, vunnit riksåklagarämbetets, hovrättens över Skåne och Blekinge samt Sveriges advokatsamfunds uttryckliga gillande, medan Stockholms rådhusrätt förordat ytterligare överväganden och Svenska arbetsgivareföreningen uttalat sig för lagregler. Vidare redovisades en undersökning av de fall under de senaste åren, då framställning om beriktigande avvisats av Sveriges Radio. Utredningsmannen uttalade som sin mening, att det inte finns belägg för några påtagliga missförhållanden. Betänkandet utmynnade i ett avstyrkande av lagregler. Frågan berördes inte i propositionen till 1966 års riksdag (se s. 6) och den aktualiserades inte heller under riksdagsbehandlingen.

Vid ett nordiskt radiochefsmöte i Helsingfors den 4—5 maj 1966 antogs *normer för beriktigande i nordisk rundradio*. Dessa är av följande lydelse:

1 §. Undertecknade nordiska radioföretag har antagit följande normer om *beriktigande* i rundradio, dvs rättelse av felaktiga sakuppgifter.

2 §. Felaktiga sakuppgifter skall beriktigas utom då

(1) de inte får anses leda till nämnvärd skada för någon eller

(2) ett beriktigande blott kan antas öka den skada uppgiften medfört eller

(3) det inte heller i övrigt finns något legitimt intresse att ett beriktigande sker.

3 §. Beriktigande enligt 2 § skall företas av radioföretaget, när detta uppmärksammar att en sakuppgift är felaktig och oavsett om beriktigande begärts av en utomstående eller ej.

Har en månad förflutit från den dag, då uppgiften sändes, utan att felet genom begäran om beriktigande eller på annat sätt uppmärksammas, är radioföretaget ej skyldigt att lämna beriktigande.

4 §. Radioföretaget har att på eget ansvar formulera beriktigandet. Beriktigandet skall efter noggrant övervägande av dess innehåll och form offentliggöras utan oskäligt dröjsmål. Det bör undersökas, om beriktigande lämpligen kan ske utan att den felaktiga uppgiften återges.

5 §. Beriktigande bör ske på sådant sätt att man därmed når så stor del som möjligt av den publik som fick del av den felaktiga uppgiften. I första hand bör därför en felaktig sakuppgift beriktigas i samma typ av program som den där uppgiften lämnades. Beriktigandet bör dock ske i annat sammanhang, t. ex. i samband med nyhetsprogram, där så erfordras för att undvika oskäligt dröjsmål.

På anmodan är radioföretaget skyldigt att till den förfördelade eller pressen utlämna beriktigandets text.

6 §. Den som är missnöjd med radioföretagets beslut om att beriktigande inte skall ske eller om beriktigandets innehåll, form eller plats har rätt att påtala beslutet hos ett särskilt organ med uppgift att uttala sig om huruvida radioföretagets beslut står i överensstämmelse med god sed på området.

Radioföretaget skall på lämpligt sätt i program eller tryck offentliggöra avgöranden härom av det nämnda organet, för så vitt detta inte annorlunda bestämmer.

7 §. Ändringar av dessa normer kan endast ske i samarbete mellan de nordiska radioföretagen.

Slutligen må nämnas att den här berörda frågan är föremål för behandling inom *Nordiska rådet*. I januari 1965 väcktes ett medlemsförslag, avseende att rådet »måtte rekommendera regeringarna att förbereda och utarbeta enhetlig nordisk lagstiftning om rätt till beriktigande av oriktiga uppgifter i radio- och TV-sändning». Förslaget behandlades av juridiska utskottet den 9 februari 1967, varvid en majoritet av sju ledamöter avstyrkte ett initiativ i frågan. Fem ledamöter förordade en rekommendation i förslagens syfte, medan en ledamot avstod från att rösta.

Utskottet

Frågan om införande av lagregler angående rätt till beriktigande av uppgifter i pressen, radion och televisionen var senast föremål för riksdagens behandling år 1965, då motioner med begäran om utredning i ämnet avsågs på utskottets hemställan. Det yttrande, som då avgavs av utskottet, har återgetts ovan. Sedan dess har frågan varit föremål för uppmärksamhet i flera sammanhang. Den behandlades ingående i det betänkande år 1965 som låg till grund för den förra året genomförda radioansvarighetslagen. Utredningsmannen föreslog inga lagregler om beriktigande, och frågan där- om upptogs inte heller i propositionen eller under riksdagsbehandlingen. Vidare har de nordiska radiocheferna våren 1966 beslutit gemensamma nor- mer för beriktigande; innehållet har intagits ovan. Frågan har också be- handlats i Nordiska rådet. Ett initiativ för gemensam nordisk lagstiftning i ämnet har föreslagits men avstyrkts av vederbörande utskott. Slutligen bör nämnas att frågan om beriktigande av uppgifter i pressen har upp- märksamats under det pågående arbetet på en revision av de av Publicist- klubben antagna publiceringsreglerna.

Mot den angivna bakgrunden avstyrker utskottet det i förevarande mo- tioner framförda utredningskravet rörande lagregler om rätt till berikti- gande av uppgifter i press och radio. Utskottet hemställer,

att motionerna I: 468 och II: 600 i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 mars 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Dahl, Hernelius, Sörenson, Sörlin och fröken Stenberg; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von Friesen, Henningsson, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Boo och Werner.